

**ТВОРЧИЙ ШЛЯХ АКАДЕМІКА ЯРОСЛАВА
СТЕПАНОВИЧА ЯЦКІВА
(до 70-ліття від дня народження)**

*Нелегкий шлях від Землі до зір.
Сенека Молодший*

Виповнилось 70 років від дня народження Ярослава Степановича Яцківа (25.10.1940) – видатного українського астронома нашого часу, всесвітньовідомого вченого, який вніс фундаментальний вклад у космічну геодинаміку, геодезію, геофізику, астрометрію, астрофізику. Особливо виразно і реально виявляється його роль у становленні, розвитку і впровадженні у практику нових технічних засобів спостереження – лазерної локації штучних супутників Землі, радіоінтерферометрії, радіотехнічних спостережень навігаційних супутників (GPS), у створенні мережі українських станцій астрогеодинамічних спостережень, яка є частиною світової мережі, у підготовці та виконанні космічних програм ВЕГА, СОПРОГ, ФОБОС, МАРС.

Важко знайти таку область астрономії, яку б не охопила наукова діяльність Ярослава Степановича. Це і класичні розділи астрономії та астрофізики, і впровадження новітніх технологій у сучасне космічне приладобудування, це і участь у створенні високоточних каталогів фундаментальних слабких зір та джерел космічного радіовипромінювання.

Природа щедро наділила Ярослава Степановича талантом дослідника, широтою поглядів, сміливістю і простотою підходів до вирішення складних наукових проблем. Однак, окрім таланту, він володіє винятковою працелюбністю і працездатністю. Для нього характерним є вміння сконцентрувати всі сили на вирішенні конкретних наукових

проблем і послідовність у накопиченні та вдосконаленні опрацювання спостережуваних даних. Водночас він постійно тримає у полі зору передній край розвитку науки і враховує нові дані для уточнення попередніх своїх уявлень.

Прапором Ярослава Степановича, піднятим ним з самого початку його наукової діяльності, є гармонійна єдність спостережень і теорії. В основі його різноманітних досліджень, зв'язаних між собою як принципово, так і методично, лежить визначальна ідея: через вивчення фізичних характеристик і особливостей спостережуваних небесних тіл судити про їх походження і розвиток. Це здійснюється на основі принципу розробки, випробувань і різносторонньої перевірки методу і результатів дослідження більш доступних об'єктів з наступним їх застосуванням до відповідних умов у більш складних для досліджень об'єктів. Так Я.С. Яцків з успіхом застосував методіку і результати досліджень, відпрацьованих ним при вивченні особливостей обертання Землі: від великого циклу досліджень так званих вільного та вимушеного рухів полюсів Землі – до виявлення нового типу вільної добової нутації Землі. У свою чергу, ці результати і методіку він використав для визначення координат полюсів Землі, що тепер відомі серед науковців світу як “київський ряд”. Ним на основі сучасних досліджень малих тіл Сонячної системи розглянута актуальна проблема метеорно-астероїдної небезпеки, сформульовані нові підходи до пошуку космічних тіл, що становлять небезпеку для нашої планети та проведені розрахунки ймовірностей зіткнень космічних апаратів з метеороїдними частинками.

За умов значної диференціації науки на зламі ХХ і ХХІ століть, широта наукових інтересів Я.С. Яцківа відіграє особливу стимулюючу роль для молодих дослідників. Поява його нових ідей або постановки задач, пропозиції оригінального підходу до конкретної проблеми часто є стимулом для дискусій і подальших пошуків. У цьому відношенні показові його проекти тестування загальної теорії відносності (ЗТВ) у космічних експериментах, з'ясування можливостей використання ЗТВ для розв'язання задач астрофізики, аналіз перспектив космологічних досліджень.

В особі Ярослава Степановича вдало поєднується видатний вчений з талановитим організатором науки. Діяльність Я.С. Яцківа, без сумніву, сприяла прогресу астрономії в Україні, тому його обрали академіком Національної академії наук України (1985 р.); він отримав належне фахове поцінування – лауреат Державної премії СРСР (1986 р.), Державної премії України в галузі науки і техніки (1983, 2003 рр.) та престижної міжнародної премії Рене Декарта (2003 р.). Він заслужений діяч науки і техніки України (1998 р.), член Міжнародної академії астронавтики (1999 р.), член Міжнародного астрономічного союзу (1973 р.). Іменем “Яцків” названа одна з малих планет Сонячної системи.

Протягом 35 років Ярослав Степанович очолює “астрономічну столицю України” – Головну астрономічну обсерваторію НАН України, яка набула широкого міжнародного визнання, стала однією з найбільших у Європі.

Але науковою і організаторською роботою не обмежуються інтереси Ярослава Степановича. Він зний і як громадський діяч. Йому

випала велика честь бути одним з організаторів української науки в часи становлення незалежності нашої держави – як першого заступника міністра освіти і науки України (2000-2001 р.р.), координатора космічних досліджень наукових установ НАН України (з 2001 р.), президента Української астрономічної асоціації (з 1991 р.), члена президії Національної ради Конгресу української інтелігенції та президента Міжнародної асоціації українців (з 2005 р.) тощо.

Як справжній син свого народу, академік Ярослав Степанович Яцків зажди розглядає усю свою власну різносторонню діяльність як справу патріотичну, громадянську.

Від щирого серця побажаємо Вам, вельмишановний Ювіляре, словами нашого великого Франка, щоб Ваші здобутки були як “Пролог, не епілог”.

Редколегія “Фізичного збірника НТШ”